

לפרשת דברים, שבת חזון – תשע"ב

דרך ארץ על סף הכניסה לארץ

אריאל טוכפלד

כאשר עם ישראל היה בגלות הארוכה שנמשכה 2000 שנים של געגועים וכיסופים לציון, היו אלה החילונים שהחלו את המהלך המרכזי שסחף אחריו את ההמונים, בהבאת הגאולה. הם הקימו את התנועה הציונית ורתמו את רוב העם למשימה הגדולה של הבאת יהודי העולם לארץ שהובטחה לו על ידי הקב"ה. הסיבות למעשיהם לא היו גאוליות במובן המשיחי של המילה, אלא במובן הפשוט של עם שמבקש להגיע לארץ אותה עזב לפני שנים.

דווקא הכוח הגדול שהיה בציונות החילונית הוא זה שהביא להקמת מדינה בארץ ישראל, מדינה שתורמת רבות לחזון הגאולה המשיחי שבו מאמין כל מי שאומר ומזדהה עם העיבוד ל"ג העיקרים של הרמב"ם: "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח"...

ויכוח נושן בין הזרם הציוני דתי לזרם החרדי (בעיקר אלה שרואות בציונות קלקול גדול), הוא האם העובדה שדווקא חילונים הקימו את המדינה מלמדת על כך שאין זכות קיום למדינה הזו, וכדי להביא את הגאולה צריך לפרק את המדינה, או לכל הפחות לשנות אותה מהיסוד ולהתחיל אותה מהתחלה – באופן דתי יותר.

פרשתנו פותחת את הנאום המפורסם ביותר שמופיע בתנ"ך, נאום של משה רבנו בפני עם ישראל רגע לפני כניסתם לארץ ישראל. משה בוחר לערוך סקירה היסטורית על הגעת עם ישראל עד הלום. בעצם, אפשר לומר שפרשת דברים היא סיכום של כל חומש במדבר. הוא מזכיר את ההגעה לחורב, את ההליכה במדבר עד לקדש ברנע, את שליחת המרגלים ותוצאותיה, את השהיה במדבר ארבעים שנה, את המלחמות שנלחמו בדרכם למעבר הירדן, כיבוש ארץ סיחון ועוג ואת נחלת ראובן גד וחצי שבט המנשה.

אחת ההדגשות של משה הוא על תיאור חטא המרגלים. בנאום משה נוספות לנו עובדות שלא היו ידועות לנו מקריאת פרשת שלח בספר במדבר. למשל, העובדה שהעם הוא זה שביקש את שליחת המרגלים ושלא מדובר בציווי א-לקי. חז"ל, כדרכם, מוסיפים על חטאי העם דברים נוספים.

העם מגיע אל משה לבקש את שליחת המרגלים, והפסוק מתאר זאת במילים הללו: "וַתִּקְרְבוּ אֵלַי כָּלְכֶם" (דברים א, כב). חז"ל מתארים הקרבה זו שהיא הייתה בערבוביה גדולה: ילדים דוחפים את הזקנים וזקנים דוחפים את ראשי העם (מופיע גם ברש"י).

הנצי"ב מוולוז'ין כותב על כך שכבר בשלב זה היה צריך משה הנבון להבין לאן שליחת המרגלים עלולה להגיע:

ואמר חותני מוהרי"ץ צ"ל שבא זה המוסר [שנתן להם משה – א.ט.] להגדיל התוכחה לעיקר מעשה מרגלים, באשר היה להם להתנצל אשר מתחילה לא היה בזה פסול מחשבה, כמו שכתב הרמב"ן ז"ל, ורק אחר כך על ידי השלוחים הרשעים שקלקלו הדבר, על כן הראה להם משה שלא כן הדבר, דבענין שבאמת הוא טוב, הוא מתהלך מתחילה במסילת דרך ארץ, מה שאין כן בענין שתוכו רע, אז רגלים ממהרים לרוץ בשבילים שאינם מתוקנים, ועל כן כאשר ראתם מראש שאינו הולך בדרך ישר ונוכח, היה לכם להבין שסופו להחמיץ ולקהות שיניים.

העמק דבר, דברים א, כב

יש כאן כלל גדול בכל עניין: כדי לדעת מראש האם מעשה כלשהו יהיה טוב או רע, עלינו לבדוק את תחילתו – אם הוא נעשה בדרך הנכונה והטובה – סופו יכול להיות טוב, אך אם הוא נעשה בדרך שלילית – סופו בוודאות כמעט מוחלטת יהיה רע.

נשוב מכאן לציונות. מוטל עלינו לשאול את עצמנו, כציבור המאמין בפועלם ובכוחם של מבשרי הציונות החילונים, האם לא טעינו? האם העובדה שכל הציונות החלה בניתוק מערכי הדת היהודית, והמשיכה ברצון להתנתק אפילו מארץ ישראל (ע"ע אוגנדה), וגם היום רבים ממשיכי הדור ההוא בהנהגת המדינה מבקשים לנתק כל קשר בין עולם התורה לבין המדינה – ואף לפגוע אישית בלומדי התורה (האמיתיים), לא אלה שבאצטלה של תורה מבקשים להשתחרר מחובתם), האם הם לא מלמדים אותנו שבסופו של דבר נגיע לתוצאות הקשות של חטא המרגלים?

הרב קוק זצ"ל כותב על הציונות החילונית דברי שבח במקומות רבים. לדעתו, היכולות שלהם בעולם הפיזי ודרך הארץ הביאו להישגים עצומים, ושהם עצמם לא מבינים את תפקידם בתהליך הגאולה. בדרך רמיזה הוא מכנה את הרצל משיח בן יוסף, ומסביר את תפקידו המרכזי בהכנת הקרקע (תרתי משמע) עבור משיח בן דוד. כיצד יכול הרב להתעלם מכך הבעיות הללו, ולחשוב שסופו של דבר התהליך שהחל בציונות המנותקת כמעט לחלוטין מהדת היהודית יביאו לגאולת עם ישראל, ולבואו של המשיח? כיצד תחיית המתים, קצה החבל האחד של תהליך הגאולה, יכול להתחיל בקצהו השני בכפירה כמעט מוחלטת בבורא העולם?

נראה שדברי הנצי"ב עצמו יכולים לענות על כך. ההדגשה הגדולה של הסימנים המקדימים של הגלות והמוות הנוראיים שיביא בעקבותיו חטא המרגלים הוא בכך שלא הייתה שם דרך ארץ. אנשים לא ידעו לתת את הכבוד המתאים אלו לאלו. התינוקות לא נתנו לזקנים את מקומם הראוי להם, והזקנים לא נתנו לראשי העם את הכבוד המתאים להם. אם הם לא יכולים להתנהג בדרך ארץ – כיצד זה יוכלו לרשת את הארץ שאליה הם מבקשים להגיע?

אמנם דרך ארץ הוא ביטוי המורכב מכמה פירושים, אבל ההסבר הבסיסי ביותר הוא הדרך הבסיסית שבה מתנהגים אנשים. חלק מזה מורכב מכך שלאנשים יהיה בית ומדינה, יולידו ילדים, ירוויחו כסף וייהנו מהחיים. כך נהגו אנשי הציונות החילונית – הם לא ביקשו להביא משיח, הם רצו להביא שקט ורווחה, לחיות במקום שהוא שלהם – לא בארץ של אחרים, שלא יתנכלו להם בגלל היותם יהודים. הם רצו ללדת ילדים ולהתפרנס בכבוד בעמל כפיהם.

הציונים נהגו ופעלו אמנם מתוך חוסר אמונה בקב"ה, אבל האמונה הזו היא כבר לא דרך ארץ – היא התורה. כדי לחזות מראש האם הציונות החילונית תהפוך לקטסטרופה לעם ישראל, צריך לבדוק אם היא נעשתה בדרך ארץ, והתשובה לכך היא כן.

זה לא אומר שמובטח לנו שלא נדרדר עצמנו למקום הזה. רק אם נדע איך לנהל אומה בדרך ארץ, וכאשר זרם אחד יכבד את משנהו, אז נוכל לדעת שהציונות הייתה הנוסחה הנכונה, והיא זו שעתידה בעזרת ה' להביא לגאולה השלמה.